

sodni procesi  
na celjskem

1944 - 1951

milko mikola

Knjiga Milka Mikole: Sodni procesi  
na Celjskem 1944—1951

## Revolucija na Štajerskem

IVO ŽAJDELA

V sistemu revolucionarnega sodstva, ki je v Sloveniji nastopilo leta 1945, so sodišča dobila popolnoma specifično vlogo. Če se izrazimo z besedami, ki jih je leta 1948 zapisal takratni predsednik celjskega okrožnega sodišča, je bilo sodišče v tistem času »borbeni organ, ki se mora boriti zoper razredne sovražnike«. Takšna vloga sodišč je prišla do izraza predvsem v izvajanju političnih in zrežiranih sodnih procesov, ki so bili v Sloveniji množični zlasti v obdobju 1945—1951, kar pa nikakor ni bilo naključno, saj je to tisto obdobje v slovenski povojni zgodovini, ki ga lahko označimo kot obdobje stalinizma. Za vsak stalinizem, tudi za slovenskega, pa so bili politični in zrežirani sodni procesi ena njegovih glavnih značilnosti.

Povojni politični in zrežirani sodni procesi so bili še do nedavna za večino pravnikov in zgodovinarjev tabu in so se jih izogibali, kot da jih v Sloveniji nikoli ni bilo. Če pa so se jih že lotevali, je bila njihova pozornost usmerjena skoraj izključno k nekaterim najbolj znanim, kot so bili dachavski procesi, Nagodetov proces, božični proces itd. Do danes pa so še skoraj popolnoma neobdelani tisti povojni politični in zrežirani sodni procesi, katerih žrtve so bili kmetje, trgovci, obrtniki, industrialci, duhovniki itd. Ravno teh pa je bilo v Sloveniji po vojni, zlasti še v obdobju 1945-1951, obsojenih na tisoče. Za raziskovalca, ki bi se hotel iz prve roke seznaniti z oblikami in načini izvajanja represije komunistične oblasti v Sloveniji v prvih povojnih letih, bodo zato nepogrešljiv vir zlasti kazenski spisi tedanjih sodišč. V njih se skrivajo usode tisočev, ki so zašli v kolesje tedanjega revolucionarnega sodstva in postali njegove žrtve. Tako začenja **Milko Mikola**, arhivist celjskega zgodovinskega arhiva, svojo knjigo *Sodni procesi na Celjskem 1944—1951*.

Večino knjige je posvetil predstavitvi procesov pred vojaškima sodiščema ter pred senatom sodišča slovenske narodne časti v Celju julija in avgusta 1945 in procesom pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju v obdobju 1945-1951. Pri opisovanju procesov se je izogibal suhoparnemu pravniskemu jeziku; uspelo mu je »prevesti« ga v zelo zanimive zgodbe o usodi mnogih, ki jih je uničila povojna štajerska komunistična revolucija. Posebej je opisal posamezne skupine žrtev revolucionarnega prava: pro-

cese proti industrialcem in obrtnikom, proti trgovcem, proti kmetom, proti delavcem, proti duhovnikom in redovnikom in proti pripadnikom ilegalnih skupin in organizacij. Pri slednjih naj omenim križarsko »Poklačevo bando«, »Palčkovo bando«, tajno politično organizacijo GROM (»Gorje razbojnikom - osveta morilcem«), Golčevo skupino in Požarjevo skupino.

Milko Mikola se je na kratko lotil tudi najtežjega oreha, tako imenovanih izvensodnih usmrtitev na Celjskem takoj po vojni. Ker arhivov o tem skoraj ni, se bo vsak, ki se bo lotil te strašne teme, moral opreti predvsem na pričevanja. Mikola meni, da je bilo na Celjskem takoj po vojni v klasični revolucionarni moriji pobitih več sto Celjanov in drugih predstavnikov premožnejšega sloja (pobite so bile cele družine), s čimer so se komunisti nato polastili njihove lastnine.

Posebna vrednost Mikolove knjige je tudi začetno poglavje, v katerem se je lotil medvojnih partizanskih likvidacij. Na podlagi pisnih arhivskih virov (povojnih odločb o zaplembi premoženja!) mu je uspelo odkriti več kot 120 takšnih likvidacij, sklepa pa, da jih je bilo neprimerno več. Številne od njih je tudi poimensko omenil, s tem da je likvidatorje omenil le z začetnicama imena in priimka. Tako je Savinjska četa že avgusta 1941 likvidirala na Dobrovljah Alojza Dežnikarja. I. štajerski bataljon je v noči na 26. oktober 1941 ugrabil zakonca Ivana in Štefanijo Čmak, lastnika graščine Štrosnek pri Gomilskem ter njunega vrtnarja Ivana Bobeka ter jih ustrelil na Dobrovljah.

Mikolova knjiga postavlja na glavo vse tiste trditve, ki trdijo, da na Štajerskem ni bilo revolucije. Bila je, in to že med vojno, v vsej svoji apokaliptični razsežnosti pa po vojni, vendar je Štajerska območje, ki ni imelo takšnih povojnih političnih emigrantov, kot na primer Dolenjska in Notranjska, ki so v emigraciji dokaj podrobno opisali medvojno dogajanje v teh dveh pokrajinah. Kako številne so bile likvidacije na Celjskem, dokazuje dejstvo, da je bilo na primer samo na območju Solčave brez vsakega sodnega postopka v letih 1943—1945 ubitih 12 oseb.

Knjiga Milka Mikole bo, čeprav opisuje medvojno in povojno divjanje komunistične revolucije le na širšem Celjskem območju, zanimiva tudi za druge Slovence, ki jim ni vseeno, kje korenini slovenska sedanost, saj je skrbno dokumentirano in zelo berljivo branje.